

Fricz Tamás: Amikor a nyugati demokrácia kerül válságba

2015 április 30. Flag

Szöveg méret

90

Mentés

-
-
-

- [0](#)

Értékelés kiválasztása
Még nincs értékelve

Mérték

Nyugati lapok és médiumok számtalanszor leírták már – kicsit lesajnálva minket –, hogy a közép- és kelet-európai demokráciák nem állnak stabil lábakon, lásd többek között Oroszországot, Fehéroroszországot, de persze mi is mindig megkapjuk a magunkét.

Ezúttal azonban vegyünk egy nagy levegőt, és fordítsuk meg a kérdést: biztos, hogy a minta- és mértékadónak tekintett nyugati demokráciákkal minden rendben van?

Nem árulok zsákbamacskát: komoly veszélyét látom annak, hogy a fejlett demokráciák is veszítenek bels? tartalmukból, normativitásukból, s olyan állapotba kerülnek, amelyben a demokratikus eljárások pusztán azt a célt szolgálják, hogy igazolják az egyébként korántsem demokratikus módon, a háttérben meghozott hatalmi döntéseket.

A demokráciák természetes és szerves egységei a (nemzet)államok, a demokráciára leselked? veszély azonban nem belülr?l, hanem kívülr?l érkezik: az államok felett álló, nemzetközinek vagy inkább globálisnak nevezhet? érdekcsoportok fel?l. E globális körök nem feltétlenül megszüntetni akarják a demokrácia intézményeit – az roppant kínos és nehezen védhet? lenne –, hanem felhasználni saját céljaik érdekében. E cél pedig a demokrácia alárendelése, egy nagyobb egységbe való „betagozása”. S nyilvánvaló: ha a demokrácia egy föléje kerül?, ellen?rizhetetlen világelitnek az alárendeltjévé válna, az a kiüresedését, s?t, megsz?nését jelentené.

Konkretizálva a fentieket: a demokrácia fölé kerül? hatalmak azok a világ pénzügyi forgalmát és kereskedését, a t?zsdei mozgásokat, a hitelmin?sít? intézeteket és hedge fundokat, valamint a hatalmas multinacionális cégeket irányító pénzügyi körök lehetnek – s már részben azok is –, amelyek függetlenek minden demokratikus eljárástól és kontrolltól, a sajtó és a média nyilvánosságától, az elszámoltathatóságtól, ugyanis természetüknél fogva rejt?zködnek és szervezetileg-intézményileg nehezen megnevezhet?k. Márpedig ha egy nagyon befolyásos világhatalmi kör nem intézményesedik – legfeljebb közvetve –, akkor demokratikus eszközökkel nem ellensúlyozható, hiszen m?ködése nem transzparens és nem számon kérhet?, miként az a demokráciákban alapkövetelmény.

De tegyük fel a kérdést: hogyan alakulhatott ki olyan helyzet a XXI. század elejére, amely a modern demokráciák létét is veszélyeztetheti?

A kiindulópont a kétpólusú világ, amely egyik oldalán kapitalizmusra és demokráciára, a másik oldalán szocialista tervgazdaságra és „szocialista demokráciára” (értsd: diktatúrára) épült. Ebben a világban a két tábor, élükön az

Egyesült Államokkal és a Szovjetunióval, versenyt folytatott egymással, amelyben a végső cél a másik tábor gazdasági, politikai, katonai legyőzése volt. Ugyanakkor a verseny logikájából következően a két táboron belül, az országok között nagyfokú volt a szolidaritás; a két vezető nagyhatalom irányításával az országok segítették egymást mind gazdaságilag, mind politikailag, illetve sok egyéb formában. Bizonyítani kívánták a világ, illetve a másik tábor polgárai számára, hogy az ő rendszerük a jobb és a magasabb rendű. Futballhasonlattal élve: a két szemben álló csapat tagjai minden esetben kiállnak egymásért a pályán annak ellenére, hogy az öltözőben egyébként komoly viták is lehetnek köztük.

Nos, ez a világállapot szünt meg 1989–1990-ben, a Szovjetunió által irányított kommunizmus-szocializmus és a szocialista tervgazdaság felbomlásával. A demokrácia és a kapitalizmus valóban győzt szinte az egész világon (ezzel magyarázható Fukuyama „korai öröme”), ám ettől kezdve, immáron 20-25 éve egy teljesen új, egységesült állapotba került a világ. Megszűnt a két tábor küzdelme, a mérkőzést „lefújták”, s innentől kezdve elvileg mindenki egy táborba került. Kiderült azonban, hogy ez nem a világ egységesülését hozta magával, hanem ellenkezőleg, új csoportosulások, új erőközpontok megjelenését és újakezdődött harcot a vezető hatalmi pozíciók megszerzéséért.

Egységesülés helyett inkább a hobbesi értelemben vett „mindenki harca mindenki ellen” kezdődött el, ami a világtörténelem eddigi menetét figyelembe véve egyáltalán nem tekinthető meglepetésnek. Hiszen az országok közötti együttműködés, szolidaritás általában valóban csak addig tart, amíg a nemzetek politikai érdekei ezt megkívánják – lásd a hidegháború éveit –, ám amikor az érdekkötelékek meglazulnak, azonnal újraindul a nemzetek közötti szabad küzdelem a világon fellelhető erőforrások megszerzéséért és birtoklásáért.

Az erőforrások és az ezzel szorosan összefüggő vezető hatalmi pozíciók meg-, illetve visszaszerzéséért folytatott küzdelem két formában is megjelent az utóbbi két évtizedben. Egyfelől az Egyesült Államok vezető nagyhatalmi státusának megnyirbálására törnek a régi és új, illetve újjaéledő nagyhatalmak, mint például Oroszország, Brazília, India, Dél-Afrika, valamint a kommunizmustól az „alkalmazott” kommunizmus felé haladó, s egyben államszocialistából államkapitalistává váló Kína. (Ezek együtt alkotják az úgynevezett BRICS csoportot.)

A világ többpólusú lett, s a két régi vezető régió, az Egyesült Államok és Nyugat-Európa – immáron Európai Unió – e versenyben némileg hátrányba került, amelyet fokozott erőfeszítéssel igyekeznek ledolgozni. Míg a szabadpiaci alapon működő Egyesült Államokat az állandó túltermelési és hitelezési válságok fenyegetik, addig Európát a szociális és jóléti állam kifulladására. A 2008-as és a 2011-ben újakezdődő pénzügyi, majd a gazdaságra is áttérjedő válság az Egyesült Államokban robbant ki, ahol olyan hitelbuborékok keletkeztek, amelyeket a piac már nem bírt ki, s ez a válság gyorsan áttért Európára, sőt, az egész világra.

A vezető nagyhatalmi pozíció megszerzéséért folytatott verseny mellett létezik viszont egy másik is, amely kevésbé érhető tetten. Ennek kiindulópontja, hogy az egy „táborba” került világ hitelezési-pénzügyi-banki folyamatai – nem kis részben az internetalapú számítógépes összekapcsolódás által is – kölcsönös függőségbe hozták a bankokat, pénzintézeteket, hedge fundokat s nem utolsósorban az egyes országok költségvetését. Az átfogó interdependencia – kölcsönös függés –, vagy ha tetszik, a globalizáció korában immáron másodpercek alatt cserélnek gazdát száz- és ezermilliárdok, jutnak csődbe cégek, adósodnak el országok, értékelődnek le nemzeti valuták és következnek be államcsődök.

E körülmények között, hozzávéve ehhez a transzparencia és a demokratikus nyilvánosság hiányát, nemzetek és államok „felett”, illetve „között” álló pénzügyi csoportok tehetnek szert elképesztő méretű vagyona, és ezáltal országok feletti, másképpen szólva demokráciák feletti hatalomra. A legnagyobb cégek és pénzügyi intézmények – s természetesen az őket összefogó informális csoportok – forgalma és nyeresége messze túlhaladja a kisebb országok éves állami költségvetését, s akkor már jól látjuk, hogy gazdasági oldalról megkezdődött a nemzeti keretek között működő demokráciák „alárendelődése” egy magasabb hatalomnak, uralmi egységnek, ami túl van a politikán (ám egyben nagyon is azon belül).

További fejlemény, hogy e rejtett, informális pénzügyi hatalmi körök immáron a vezető politikai nagyhatalmakra is hatást tudnak gyakorolni, sőt, lassan az irányításuk alá veszik azokat. Ezt megakadályozandó, úgy tűnik, e nagyhatalmak igyekeznek egyfajta dealt, kiegyezést létrehozni a nemzetek felett álló pénzügyi körökkel, s mindez hatványozottan igaz az Egyesült Államokra, kisebb mértékben az Európai Unióra. Amerika az utóbbi húsz évben látványos veszteségeket szenvedett el: először a G. W. Bush-éra alatt külpolitikai szempontból (Irak, Afganisztán), másodsorban a 2008-ban éppen náluk kitört pénzügyi-banki válság nyomán, amelyet a jegybank szerepét eljátszó, ám magántulajdonban lévő Federal Reserve fedezet nélküli pénznyomtatással igyekezett megoldani, ami viszont tovább növelte a vezető pénzügyi körök befolyását az Egyesült Államokban és közvetve az egész világon.

Amerikának nem pusztán a politikai tekintélye ingott meg az elmúlt években, hanem – s ez számára még fontosabb és még fájóbb – a dollár világ-devizatartalék szerepe is. Ennek következtében – fogalmazzunk finoman – az Egyesült Államok „nem állt ellen” azoknak a támadásoknak, amelyek a három nagy hitelminősítő, valamint más pénzügyi alapok és intézmények részéről érték-érlik az eurót mint devizatartalék szempontjából rivális fizetőeszközt.

Késhegyre menő küzdelem zajlik tehát a vezető pénzügyi, gazdasági és ezeken keresztül a politikai pozíciókért, ami akár a hagyományosan szoros euroatlanti együttműködést is gyengítheti, miközben az Egyesült Államok és Európa mellett további szereplők is részt vesznek a hatalmi küzdelemben, mint a már említett Kína, Oroszország, India, Brazília. Kevésbé feltűnő azonban, hogy éppen a pénzügyi-hitelezési verseny kényszerei hozzák egyre inkább „döntőbírói” szerephez a félig nyílt, félig rejtőzködő globális pénzügyi köröket. Ezek azáltal diktálhatnak még a nagyhatalmaknak vagy az EU-nak is, mert egyrészt nélkülük nem valósítható meg a centrumpozíció, másrészt tágabb összefüggésben bármikor képesek arra, hogy kisebb országokat bedöntsenek, államcsőd közeli állapotba kényszerítsenek, amivel viszont dominóeffektust tudnak elindítani.

A kölcsönös pénzügyi és gazdasági függőségeknek az utóbbi húsz évben eluralkodott rendszerében a gazdaság vérkeringését, azaz a pénzmozgásokat szabályozó globális pénzügyi, banki körök immáron közvetve vagy közvetlenül, de kontrollálják a folyamatokat. A piac, az individuális gazdasági érdekek szférája tehát sok tekintetben fölébe kerekedett az államnak; az államnak, amely a közjót lenne hivatott szolgálni, s a társadalomban megjelenő közösségi és a piaci egyéni érdekek közötti egyensúlyt megteremteni a nagy alrendszerek közötti legfontosabb szabályozó intézményrendszerként.

Fricz Tamás - mno.hu

Tisztelt olvasók! Legyenek olyan kedvesek és támogassák "lájkkukkal" a **Flag Polgári Magazin** facebook oldalát, a következő címen: <https://www.facebook.com/flagmagazin>

- Minden "lájk számít, segíti a magazin működését!

Köszönettel és barátsággal!

www.flagmagazin.hu

Tisztelt olvasók!

Legyenek olyan kedvesek és támogassák "lájkkukkal" a **Flag Polgári Magazin** Twitter oldalát a következő címen: <https://twitter.com/syracuse73>, illetve a Facebook oldalát pedig az alábbi címen: <https://www.facebook.com/flagmagazin>

- Minden "lájk számít, segíti a magazin működését!

Köszönettel és barátsággal!

www.flagmagazin.hu

Ajánló
